

In ar bòtta dar snea iz khent abe von hümbel, häüt khintar auz von kanü! DAR BINTAR

In ünsar zung izta nêtt lai an uantzegez bort zo khöda ke 'z snabiet: 'z mage frössln, odar vèlmesan odar gian bint un snea. Dise djar izta khent a vögele zo köda ke 'z hettat gesnibet, 'z iz gest 'z schèrtzarle. Häüt schaubar alle di zait in "internet" un bar bizzan sa betta bëttar 'z bart machan in a gântza boch!

Dise djar di khindar hãm geschauget hërta auz pa vèstar balda soìn khent di bolken un balda hãm gesek 'z schèrtzarle soinsa gest schar ke 'z berata gerift dar snea. Benn 'z izta gest dar snea di mænne hãm gemèkkt di staigela pinn snearoaf un hãm getrakk in mist in di êkhar pittar penn attn slit un ka lãngez izzar khent auzgeströbet. Pan summar di mænne soìn gest alle vort von lãnt zo macha di maurar. Di baibar hãm boroatet in khastholtz in balt un pan bintar di mænne hãm geprenk 'z holz da huam pinn slitt. Daz abas di lãut soimse gevunt in di stèll odar in di häuser attavorã in vaür zo macha filò.

Zo bërma 'z pètt, vor da soìn gânt zo slãva, hãmse genützt di "monega" pinn gliat un da barm vlasch. Att di

vestadar izzese gemacht dar raif un zoa nêtt zo mocha gian auzzalt pa dar nacht hãmse genützt in kruage. Ditzã ombrömm di apört soìn gest auz von haus odar da soìn gânt in stall, bo 'z iz gest bërmar. 'Z geplettã ázolega iz nêtt gest barm az be in ta' vo häüt un hatt nêtt auzgehãltet in reng un in bint. In di sèchtzear djar soinda gerift di earstn djube un di pèrkschua soìn gest pitt ledar. 'Z hatze gemacht dar schuastar von lãnt un azmen nêtt hatt auzgètt di salbe von schua hãmse nêtt auzgehãltet 'z bazzar un in snea. Di khindar soìn gânt zo spila lai pinn bollã hãngas un hãm gemacht galerie un fòrtin in pa hauvan snea un gespilt in kriage pinn pèll snea: lusernar zuar tetschnar odar kontro in khindar von Ekk un von Pründle. Daz abas hãmse gehatt gevort di hent un di vüaz un benn da soìn gerift da huam hãmzar no gevãnk a karge!

Disan bintar hatz lai gesnibet a bòtta un bianc nìcht. Häüt di Boinichtn soìn gest ãna snea un vor a par djar, hatz gerenk durchauz, tage un nacht. Dar snea iz az bi a barmã dekh un sèmm untar allz schlãft

Dar bintar attn Kãmp - Foto di WNZ

finn ka lãngez. Di earde rastet un iz asò schümma seng di tritt von vichar boda nêtt soìn in bintarslaf, 'z iz allz a getritzla, ploazbegela bodase aukràutzãrn. Vor a khutta djar, saitma gânt pa balt pan bintar lai zo

nemma 'z holtz zoa zo bërmasse, häüt geatmada zo "spilase"... Gian pinn snearoaf hoastzese "nordik-walking"... 'z iz allz gebèksit.

S.u.W

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusèrn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it

'Z KANTOÛLE VON KHINDAR

'Z DJAR

'Z IZTA NA MUATAR,
SI HATT VIAR KHINDAR:
DAR LÃNGES, DAR SUMMAR,
DAR HERBEST UN DAR BINTAR.

DA SPILN ATTN BEGE,
DA TãNTZAN, DA SPRINGEN,
DA JUTZAN, DA STRAITN,
DA LACHAN DA SINGEN.

DA GIAN UN DA KHEMMEN,
DA DRENENSE UM,
DA SOIN HÈRTA LUSTE,
DA KHEARN HÈRTA BODRÛMM.

DA SPILN PITTAR SUNN,
PITTN BINT, PITTN RENG.
DA DJUKHAN IN SNEA
BOBRãLL ATTI BENG.

I HOKEN Nã STARCH:
"STEAT DA PITT MIAR!"
DA LACHAN UN LOAVAN VORT
UN KHÛN AZBE BIAR:

"LIABA MOI ROSA!
BARMOCHAN LOAVAN BACHÈMME.
DU PAITAZ DA,
BAR BARTN BIDAR KHEMMEN."

AVT

Rosa von Balin

Haür dar snea auz Lusèrn machtze lãng paitn SNEA, BO PISTO GãNT?

Foto di AZ

Hanno fatto il giro del mondo le foto dei tetti imbiancati dai trulli di Alberobello, della neve che incontra il mare sulla costa pugliese, delle spettacolari fontane ghiacciate a Roma. Ma l'incanto del freddo ha ben presto lasciato il posto ai disagi: in primis la tragedia che ha

colpito Rigopiano e le bufere di neve che si sono abbattute sulle zone già flagellate dal terremoto tra Abruzzo e Molise. In nord Italia invece, a parte un brusco calo di temperatura, non si registrano nevicate e le previsioni assicurano il bel tempo ancora per qualche settimana.

Sa hãm gemacht di khear vodar bèlt di foto von turistn tschinési nidar in Puglia balda dar snea hatt ágeheft zo valla afti téchar von trulli vo Alberobello. Bar soìn defãtt gebönt 'z sega di lãut vo nidar züntrest in Beleschlãnt boda untar di Boinichtn gian no zo vãnga di sonn odar zo sbimma in mer. Häür anvetze dar snea hattse gemacht seng sinamã in Puglia, in Molise un in Abruzzo un di schade soìn gest vil: schualn un beng gespèrt, gãntze famildje blokãrt in soi haus un asò vürsnen. Ma ditza iz nìcht azpar pensãrn in lãut boda hãm sa vorlòrt allz in lest terremòt un boda est mochan lem untar in snea un in di khelte. Auvar da - daz earst von alln in Trentino - 'z bëttar iz gântz ándarst. Bar hãmne gipitet ma finn est izzar nêtt girift: azpe in di lestn djãrdar haür odar snea machtze lãng paitn: 'z magat soìn ke dar snea bartzè njãnka lazzan seng. Da labe sunn boda heft a zo bërma Lusèrn in disse tang vo hochnach machtaz gloam ke dar bintar iz nã zo lazza soìn platz in lãngez. Untar di vaitra vil manifestatzionen aft d'ünser hoachebene soìn khennt anulãrf di gare un di khear pinn snearoaf in pa balt hattmasse nêtt gimak machan

un vil piste vo ski soìn khennt offergetãnt lai untar di Boinichtn. Di kanü boda machan snea gian quase alle tage ma finn vor a par bochan iz gest kartza barm zo maga schiasan. Vor Boinichtn auz atz Folgrãit iz gest bërmar au pa pèrng baz nidar in lãnt un alòra au pa piste soinsa nêtt gest guat zo macha snea. Est dar snea attì piste iz bintische un givrorrt un asò di raitar valln un túanen destar bea - untar di Boinichtn defãtte di lãut von 118 un von Roat Kräutz hãm gehatt vil zo túana afti piste un sinamã zboa vert hatta gemocht rivan dar elisokorso gerade vo Tria. Allz ditza mochtaz però nêtt túan átt umbrömm aft ünsarne pèrng iz schümma ãna snea o. Bar mang gian in pa balt azpe 'z berat summar, nêtt zo säucha sbemm ma zo vãnga guatn air. Ber anvetze bill khemmen zo raita in Milègrãm odar in di Lait, vinnnt gímèkkt khlummane tòkkn vo piste. Häüt iz asò ma magãre di boch boda khint saibar untargidekht: 'z bëttar tüt hërta bazzez bill un ditza djar, pinn snea afti trulli, saibar pröprio schar.

I HERBEGE DA VOR APPÀRA NACHT, ALÛMMA!

Di djeneratzionen von üsãrn müatar soìn gest vo zboa tipe, da sèll boda hërta hatt gesbiget un da sèll boda hatt hërta auzkhòtt allz. Moi mãmma iz gest vodar earstn kategoria. Khummane filò, khumma bort geschüttet. Asò bintische hattze gelacht ké 'z maul izzese getzoget fin afti 180°, nìcht mearar. Di mittschual hattzese nêtt gehatt, ma di nümmer hattzese hërta gemacht khear. Alle di müatar, azpe 'z gitt in di natur, soìn azpe di ring von bindl bodase nerparr odar betram zo helva in alln.

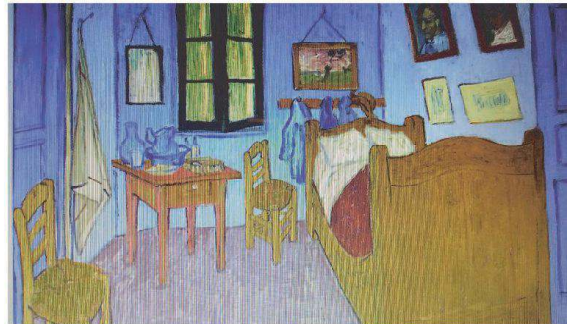
A baibe vo Lusèrn, azpe vill ándre, iz khent ágenump in Haus vor di Altn Lãut vo Leve. Da in ditza näuge haus, benn dar beata iz mindar, khontarnsen 'z lem anãndar furse, un furse njãnka ditza. Umbrömm 'z iz sa kartza spet zo pinta pitt ándre lãut. Di zumma von lem iz sa ágevüllt pitt tausankhar roasan von bisan un stiãnda khummane mear. Dar kalendãrdjo gehenk afti maur gedenk-taz ke von djar 2000 saibar vürpasãrt vo 16 djar, biavl sachendãr soinda vürkhennt, pensãrante ke in nummar 16 izta drinn di djungom von alle dise lãut. Da vennensase di mearastn

khöpf boda soìn gânt azpe auzlendar in Svizzera, in Taütschlãnt un in Frãntschia.

Di Valsugãna, di Sea vo Kalnètsch un vo Leve hãnsase nãgetrakk in a kartolina. Sèmm soinsase getrofft pittnar ándra kultür, un laise laise izta gebakht a naüga zung. Allz ditza vor an arbat: an offegez lem. Sèmm soinsase boratet pitt taütsche, franzese, spajnöll. Est alle da hãm in hèrtz soi huamat, a lem gedenkha vo davør mage nèt stian in an khast un inn an komodi gètt in lãugom in anlaglaz mentsch. Ditzã gedenka hatt an uantzegez platz: 'z hèrtz. Da, benn di schink rispündãrn nemãrn in laip un mochan stian gesotzt un áschauung di sèlln boda an khlumma tritt machanen no azpe khlummane khindar boda haltantes hevan á zo macha di earstn pèssla. Nidar gesotzt benda di oang vãlln zuar un pist nã zo nêpflã hi, schar pasãrnen attavorã in hirn, sovl azpe in an film, 'z gesmãkk von soi haus, di fãnnen úbar getschòrtart pittkar goulaschsuppe, 'z khèste von gevilkha, dar kuadro sakhendãr zuar von lest vياز von sun, dar skovãtt pittar soift vo Marsildja, di drúckh un di kús gètt in khindar bodrúmm vo

schual, di barmen pidjém borãtet vor di nacht. Dar earst fotoapparat gekhoaft abe zo nemma di khindar atz slitte zo raita affn snea. Da vorsasen njãnka ditza, epparummaz barten hãm gètt a khear? Furse dar nêtt pensiaro iz da sèll arbat djusto ágeheft un nia gerift, umbrömm 'z izta vürkhennt a sachan kè njãnka seãndre machansen ne gem ne lazzan. Gezüglnt di khindar, est alle auzgelirnt pittnarãrn sichara arbat parisen asò bait di zait sèmm bennsase hãm gebiaget. An hetzegar hattze darbekht un trakze bidar da. Un est schaude bidar bo 'z lem hattme gelekk, bidar bodrúmm in moine burztan.

Bidar a trètz hatten boroatet 'z lem: di khindar vo dar Svizzera mang nêtt hërta soìn da zo vennese." Asò zengart mocht soìn 'z lem?" vorsansen. I pinnar vorhoazt ke benn i pasaren vür an guaz barta soìn vor alle. Zèrte impãtnen an senjãl allumma, ándre an drukh vonaran barma hãnt, zèrte anvetze spèrnse un ren pitt niamat. A frau khüttmar "Ma schauge betta schümmãz biondaz har, du gelachst allz darsèlln kassaria vodar botège a Zurigo bode pin

gãnt zo khoava." A frau bidar". Bettan schümmãrn konsòtt; i o hãn gehatt an gelãichegan, benn i pin gest djung." Un no"- Bendo khist da gevallzmar hõrn doine tritt pinn tèkka von schua umbrömm i hãn gehatt a botège vo schua a Ginevra. Daz peste bort bodemãrn pin vortgetrakk vonaran frau "Vorgèll'z Gott aztome hast ágelacht". "Grazie mi è bastato il tuo sorriso."

Bõrtar, bõrtar zo maga khõn daz soi. Splittege plabe, kafédate oang, mustez ummadar nèt gelach in ándar, gearbatate hent ma da est alle vraun

in ordung, alle schümma soinsa geritschlt di grisatn herdar." I herbege da alumma vor appãra nacht!-. Khõnsa di lestn gerift". Di tschoi, dar schlaf darleschan abe in pasarate tage. In aldarvrúa di sunn steat un an allz iz stille azpe dar Spitz vo Leve. Di inferniarn, di dõkhtür, di segretãrdje, di khõch un alle von haus pittn soi gearbata un pitt guate bõrtar, túan offe in tage von gèste von haus.

Antonella Gasperi